

Deputat în Parlamentul Republicii Moldova

Comisia juridică numiri și imunități

A M E N D A M E N T

la proiectul de lege nr.381/24 pentru modificarea unor acte normative
(*combaterea eficientă a fenomenului corupției electorale și aspectele conexe acestuia*)

În conformitate cu prevederile art. 59 din Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr. 797/1996, se prezintă următorul amendament la proiectul de lege nr.381/24 pentru modificarea unor acte normative.

Art. V din proiectul de lege (Legea nr. 294/2007 privind partidele politice), se modifică după cum urmează:

1. Proiectul de lege se completează cu un nou punct care va avea următorul cuprins:

1. Articolul 3 din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice se completează cu alineatul (1¹) care va avea următorul conținut:

„(1¹) În Republica Moldova este interzisă constituirea, înregistrarea și activitatea partidelor politice succesoare ale partidului politic declarat neconstituțional.

Partidul politic este succesor al unui partid politic declarat neconstituțional dacă asigură realizarea obiectivelor partidului declarat neconstituțional sau acordă suport persoanelor care au avut un rol activ în activitățile pentru care partidul politic a fost declarat neconstituțional și amenință suveranitatea, independența, integritatea teritorială, securitatea națională, ordinea, statul de drept și siguranța publică.

La constatarea calității de succesor al unui partid politic declarat neconstituțional, se va ține cont de:

a) afilierea membrilor organelor centrale sau a reprezentanților partidului politic cu partidul politic declarat neconstituțional sau cu persoanele care au avut un rol activ în activitățile pentru care partidul politic a fost declarat neconstituțional;

b) promovarea, de către partidul politic succesor a programelor, ideologiei partidului politic declarat neconstituțional sau a intereselor persoanelor care au avut un rol activ în activitățile pentru care partidul politic a fost declarat neconstituțional;

c) acceptarea membrilor partidului politic declarat neconstituțional pentru a asigura continuitatea și realizarea obiectivelor politice ale acestuia;

d) asemănări substanțiale cu atributele partidului politic declarat neconstituțional;

e) asemănări substanțiale în modul de coordonare, organizare și funcționare cu cel al partidului politic declarat neconstituțional și acestea au contribuit la declararea neconstituționalității partidului respectiv;

f) desemnarea candidaților în alegeri din rândul persoanelor care au avut un rol activ în activitățile pentru care partidul politic a fost declarat neconstituțional;

g) finanțarea activităților curente sau electorale ale partidului politic din surse care provin de la persoane asociate partidului politic declarat neconstituțional;

h) organizarea de întruniri cu caracter politic în interesul partidului politic sau a candidaților acestui partid în alegeri, de către persoane asociate partidului politic declarat neconstituțional;

i) coruperea alegătorilor în interesul partidului politic sau a candidaților acestui partid în alegeri de către persoane asociate partidului politic declarat neconstituțional;

j) acceptarea de către partidul politic sau candidații acestuia în alegeri a suportului logistic, mediatic, politic sau de altă natură din partea persoanelor asociate partidului politic declarat neconstituțional, sau supuse măsurilor restrictive internaționale pentru implicarea în activități în legătură cu care partidul politic a fost declarat neconstituțional.,,

2. La articolul 4 aliniatul (3) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice textul „art.3 alin.(1) și (2).” Se substituie cu textul „art.3 alin.(1) - (2).”

3. La articolul 6 din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice:

aliniatul (5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice textul „la solicitare” se exclude, iar aliniatul se completează cu textul „în termenul și în formatul stabilit.”

articolul se completează cu un nou aliniat (6) care va avea următorul cuprins:

„(6) Persoana obține drepturile și îndatoririle membrului de partid politic la momentul înscrierii în Registrul membrilor de partid. Drepturile și îndatoririle respective încetează la data înscrierii mențiunii în registru despre încetarea calității de membru al partidului politic.”

4. La articolul 7 din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice:

alin.(2) după al doilea enunț se completează cu următorul conținut:

„Aderând la un partid politic, orice persoană este obligată să declare în scris, pe propria răspundere, dacă este sau nu membru al altui partid politic.”

alin.(4) se completează cu cuvintele „la partidul politic sau la Agenția Servicii Publice.”

5. Legea nr. 294/2007 privind partidele politice se completează cu un nou articol (7¹) care va avea următorul conținut:

„Articolul 7¹. Registrul membrilor de partid

(1) Partidele politice țin Registre ale membrilor de partid, structurate potrivit organizațiilor teritoriale, care, sunt actualizate permanent.

(2) În registru sunt indicate numele și prenumele, data nașterii, numărul de identificare de stat (IDNP), adresa domiciliului declarat, data înscrierii în registru, precum și data suspendării sau încetării calității de membru de partid. Înscrierile inițiale în Registrul membrilor de partid se fac în termen de cel mult 7 zile de la data înregistrării partidului. Modificările ulterioare se operează în termen de cel mult 3 zile lucrătoare de la data dobândirii, suspendării sau încetării calității de membru de partid.

(3) Registrul membrilor de partid se ține de către organele executive centrale care poartă răspundere pentru corectitudinea datelor și a informațiilor înregistrate, precum și pentru reprezentarea acestora.

6. La art. V pct.1 din proiectul de lege prin care se modifică art.(8) :

la alin. (1) lit.d) cuvintele „care să ateste autenticitatea semnăturilor” se substituie cu cuvintele „care să ateste veridicitatea informațiilor și semnăturilor”.

propunerile de completare a art.8 cu alineatele (2¹) și (2²) se exclud.

propunerea de modificare a alin.(3) se exclud.

pentru concretizare, la alineatul (4), cuvântul „judecătorie” se substituie cu cuvintele „Curtea de Apel Centru”.

7. Art. V pct.2 din proiectul de lege va avea următorul cuprins:

dispoziția articolului 10 va avea următorul cuprins:

„Articolul. 10 Înregistrarea modificărilor și completărilor operate în statutul, programul partidului politic, lista nominală și numerică a președinților, vicepreședinților, membrii organelor executive centrale ale partidelor politice,”

la alin.(3) textul „operate în statutul sau programul partidului politic” se substituie cu textul „prevăzute la alin.(1)”.

8. Art. V pct.3 din proiectul de lege va avea următorul cuprins:

Aliniatul (1¹) textul ”în termenul și formatul stabilite de Comisia Electorală Centrală” se substituie cu textul „sau dacă nu a prezentat datele din Registrul membrilor de partid, în termenele și formatul stabilit de Comisia Electorală Centrală sau Agenția Servicii Publice.”

La aliniatul (2) cuvintele „prin cerere scrisă” se exclud, iar textul „în termen de cel mult o lună” se substituie cu textul „în termen stabilit de până la 30 zile”.

Aliniatul (3) va avea următorul cuprins:

„(3) Dacă organul de conducere al partidului politic nu a îndeplinit cerința Ministerului Justiției în termenul stabilit, activitatea partidului politic va fi limitată pe un termen de până la 12 luni prin hotărârea instanței de judecată, la cererea Ministerului Justiției, care se depune în decurs de 5 zile după expirarea termenului stabilit conform prevederilor alin. (2). Examinarea cererii de limitare a activității partidului politic ține de competența Curții de Apel Centru și se realizează într-un termen care nu va depăși 3 luni.”

Articolul se completează cu aliniatele (3¹)-(3⁶) care vor avea următorul cuprins:

(3¹) În cazul acțiunilor menționate la alin. (1) și (1¹) care amenință suveranitatea, independența, integritatea teritorială, securitatea națională, ordinea și siguranța publică, însoțite de:

- acțiuni de subminare a proceselor electorale,
- campanii de dezinformare, incitare la ură, propagandă a agresiunii militare, conținut extremist, conținut cu caracter terorist sau care în alt mod prezintă o amenințare pentru securitatea națională,
- acte de corupere pe scară largă a alegătorilor,

- finanțare ilegală sau acordare ilegală de servicii sau valori materiale partidului politic ori concurenților electorali ai acestuia,

- acțiuni de spălare a banilor sau de introducerea în țară în mod sistematic și ilegal a mijloacelor financiare pentru activități curente sau electorale ale partidului politic,

- acțiuni de planificare, coordonare, sprijinire a acțiunilor violente,

Ministerul Justiției se poate adresa direct în instanța de judecată, fără a respecta procedura prealabilă indicată la alin. (2), solicitând limitarea activității partidului politic pe un termen de până la 12 luni.

(3²) Luând în calcul gravitatea încălcărilor admise de către partidul politic, existența unui pericol real și iminent de producere a unor consecințe iremediabile pentru valorile democratice și ordinea de drept a Republicii Moldova prin desfășurarea în continuare a activităților ilegale ale partidului politic, Ministerul Justiției va solicita instanței de judecată de a dispune în calitate de măsură asiguratorie limitarea activității partidului politic pe perioada examinării cauzei, până la pronunțarea în fond, prezentând în acest sens argumentele și probele ce atestă aceste situații.

(3³) La solicitarea Ministerului Justiției, instanța de judecată va cita participanții la proces și în termen de până la 3 zile de la depunerea cererii de aplicarea măsurii asiguratorii prin limitarea activității partidului politic, va decide printr-o încheiere executorie cu privire la limitarea activității partidului politic în calitate de măsură asiguratorie. Părțile în proces sunt obligate să se prezinte în fața instanței de judecată, neprezentarea lor nu duce la amânarea ședinței de judecată.

(3⁴) La solicitarea Ministerului Justiției privind dispunerea în calitate de măsură asiguratorie a limitării activității partidului politic pe perioada examinării cauzei, instanța de judecată, dacă constată că pericolele indicate nu sunt iminente sau suficient de întemeiate pentru a limita activitățile partidului politic, poate oferi la cerere sau din oficiu un termen ce nu va depăși 30 de zile în care partidul politic să înlăture necorespunderile pentru care se solicită limitarea activității acestuia .

(3⁵) Încheierea de aplicare sau de respingere a aplicării măsurii asiguratorii privind limitarea activității partidului politic, de oferire sau de refuz în oferirea unui termen de înlăturare a necorespunderilor, pot fi atacate separat cu recurs separat de fondul cauzei. Cererea de recurs se examinează de către Curtea Supremă de Justiție în termen de până la 5 zile.

(3⁶) Înlăturarea abaterilor după depunerea cererii de limitare a activității partidului politic nu exonorează de la răspundere, însă poate influența termenul de limitare a activității.

Aliniatul (4) va avea următorul cuprins:

„(4) Hotărârea instanței de judecată cu privire la limitarea activității partidului politic este definitivă și executorie, însă poate fi atacată în termen de 10 zile, cu recurs. Recursul se examinează de Curtea Supremă de Justiție în termen de 15 zile.”

Articolul se completează cu aliniatele (5¹) și (5²) care vor avea următorul cuprins:

(5¹) La aplicarea măsurii asiguratorii privind limitarea activității partidului politic se aplică interdicțiile prevăzute la alin. (5).

(5²) Hotărârea și încheierile prin care s-a dispus limitarea activității partidului politic se expediază de instanța de judecată în termen de cel mult 24 ore din momentul pronunțării în adresa părților în proces și autorităților competente pentru punere în executare, iar acestea la rândul lor vor informa instanța de judecată și Ministerul Justiției despre rezultatul executării.

La aliniatul (7) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice cuvântul „judecătoriei” se substituie cu sintagma „instanței de judecată”.

Aliniatul (8) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice se completează cu textul „cu excepția cazurilor când limitarea activității partidului politic se solicită pentru comiterea unor încălcări grave ale legii, astfel cum sunt prevăzute la art. (3), precum și la alineatul (3¹) din prezentul articol.”.

9. La articolul (22)

La alin.(1) lit.c) cuvântul „judecătoriei” se substituie cu sintagma „Curtea de Apel Centru”.

Dispoziția aliniatului (2) va avea următorul cuprins:

„(2) Ministerul Justiției, din oficiu sau la sesizarea Ministerului Afacerilor Interne, Procuraturii Generale, Serviciului de Informații și Securitate, Comisiei Electorale Centrale, Agenției Servicii Publice, va înainta Curții de Apel Centru o acțiune prin care va cere dizolvarea partidului politic dacă există cel puțin unul din următoarele temeiuri: ”

Litera b) din alin.(2) va avea următorul cuprins:

„b) pe parcursul unui an din data când a devenit executorie hotărârea Curții de Apel Centru cu privire la limitarea activității partidului, acesta a comis acțiuni similare celor pentru care activitatea partidului a fost limitată; ”

Aliniatul (2) se completează cu o nouă literă g) care va avea următorul cuprins:

„g) activitatea partidului cade sub incidența art. 3 alin. (1¹).”

Articolul se completează cu alin. (2¹) și (2²) care vor avea următorul cuprins:

(2¹) În cazul în care dizolvarea partidului politic se solicită pentru temeiurile prevăzute la alin. (2) lit. b), d) și g) , Ministerul Justiției poate solicita instanței de judecată dispunerea măsurii asiguratorii privind limitarea activității partidului politic pe perioada examinării cauzei, până la pronunțarea în fond conform prevederilor art. 21, care se aplică în modul corespunzător.”.

(2²) Cererea Ministerului Justiției prin care se cere dizolvarea partidului politic va fi examinată de către Curtea de Apel Centru în termen de până la 4 luni.

10. Legea nr. 294/2007 privind partidele politice se completează cu un nou articol (22¹) care va avea următorul conținut:

„Articolul 22¹ Radierea din oficiu a partidului politic

(1) Partidul politic se radiază din Registrul de stat al persoanelor juridice în cazul neprezentării rapoartelor anuale privind gestiunea financiară timp de 2 ani consecutivi.

(2) Radierea din oficiu a partidului politic se efectuează prin decizie a Agenției Servicii Publice, la cererea Comisiei Electorale Centrale sau altor părți interesate.”

11. Art.23 se completează cu un nou aliniat (10) care va avea următorul conținut:

„(10) Din contul activelor partidului politic se acoperă în primul rând remunerația lichidatorului. În cazul în care se constată că partidul politic nu dispune de bunuri sau că bunurile lui nu pot acoperi remunerarea lichidatorului, achitarea remunerării se trece, prin încheiere judecătorească în obligația membrilor organului de conducere al partidului politic.”

12. Articolul 26 alineatul (6) lit. e¹) cuvintele ”ultimii 3 ani” se substituie cu ”ultimele 12 luni”.

13. Proiectul de lege se completează cu un nou articol IX cu următorul conținut:

Articolul IX.

Codul electoral nr. 325/2022, la articolul 54 alineatul (5) litera d) textul ”ultimii trei ani” se substituie cu textul ”ultimele 12 luni”.

14. Proiectul de lege se completează cu un nou articol X cu următorul conținut:

Articolul X.

(1) Prezenta lege intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) Pentru punerea în aplicare a prezentei legi, Agenția Servicii Publice, în termen de 2 luni de la data publicării prezentei legi, va elabora și va aduce actele sale normative în concordanță cu prezenta lege.

(3) Până la crearea condițiilor tehnice necesare indicate la alin.(3), partidele politice vor prezenta Agenției Servicii Publice, Registrele membrilor de partid, actualizate trimestrial, în format electronic și pe suport de hârtie, care se semnează de către persoanele responsabile ale partidului politic.

Argumentare

Experiențele electorale recente din Republica Moldova au subliniat necesitatea unui cadru mai solid pentru înregistrarea partidelor, care să se alinieze principiilor democratice și să contracareze eficient amenințările.

Modificările legislative propun ca partidele care ar putea fi considerate „succesoare” ale unor formațiuni declarate anterior neconstituționale să fie deja împiedicate să obțină înregistrarea, chiar și atunci când denumirile sau simbolurile lor sunt diferite.

Urmează a fi oferit un mecanism eficient autorităților statului să împiedice înregistrarea sau activitatea partidelor considerate „succesoare” unui partid interzis anterior. Având în vedere rolul important al partidelor în funcționarea democrației, limitările privind înființarea acestora trebuie aplicate cu reținere și doar atunci când sunt necesare într-o societate democratică. Un stat nu poate împiedica înființarea unui partid politic dacă acel partid urmărește obiectivele propuse prin mijloace legale și compatibile cu principiile democratice fundamentale.

După ce Curtea Constituțională a declarat Partidul Șor neconstituțional, într-o perioadă scurtă de timp, au fost create alte formațiuni afiliate oligarhului, iar mai mulți lideri și membri ai partidului declarat neconstituțional s-au regăsit și au activat în alte partide afiliate aceleiași persoane, care sunt conduse de același persoane și persoane apropiate și afiliate. În așa fel s-a asigurat transferul infrastructurii PP „ȘOR” declarat neconstituțional și a exponenților fostei structuri de partid către alte partide succesoare, realizând de fapt o reorganizare a partidului declarat neconstituțional.

Partidele succesoare a partidului declarat neconstituțional au asemănări substanțiale în modul de organizare și funcționare, sunt finanțate ilegal, sunt antrenate în coruperea politică a candidaților în cadrul alegerilor, coruperea liderilor politici și de opinie, a reprezentanților societății civile, coruperea alegătorilor și manipularea opiniei publice, au scopul distorsionării și influențării procesului electiv, atentând la ordinea constituțională și statul de drept din Republica Moldova.

În situația în care partidul politic neconstituțional s-a reorganizat și a activat o perioadă de timp prin intermediul partidelor politice succesoare, este necesar de interzis reorganizările ulterioare din partide succesoare în altele care succed acestora pentru a camufla astfel reorganizarea în a doua etapă a partidului neconstituțional, să fie prevăzute mecanisme clare de apărarea intereselor statului, democrației și combaterea amenințărilor în adresa securității statului.

Așa cum libertatea de asociere poate fi restrânsă pentru a proteja drepturile și libertățile altora, pentru a preveni dezordinea și infraționalitatea, precum și pentru a asigura siguranța publică (de ex. împotriva terorismului) și securitatea națională (conform art.11 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale), *partidele politice pot fi sancționate/interzise atunci când această măsură reprezintă singura opțiune de a salva democrația*, după ce alte soluții, mai puțin restrictive, au fost încercate și s-au dovedit a fi ineficiente. În măsura în care, așa cum reiese din cauza Refah Partisi împotriva Turciei (CtEDO, 2003), *interzicerea unui partid politic „care nu manifestă respect pentru democrație sau [...urmărește] distrugerea democrației și încălcarea drepturilor și libertăților recunoscute într-un regim democratic” se justifică chiar și atunci când acesta recurge exclusiv la mijloace legale pentru realizarea obiectivelor sale.*

Pentru comparație¹, până în prezent, peste 150 de cazuri privind interzicerea partidelor politice au putut fi identificate în rândul statelor membre ale Consiliului Europei. Astfel, țările cele mai active în ceea ce privește interzicerea unor partide sunt:

- Federația Rusă (53 de partide interzise înainte de 2022), Turcia (23 de partide interzise), Ucraina (22 de partide interzise), Spania (16 partide interzise), Franța (13 partide interzise), România (9 partide interzise).
- Mai puține partide au fost interzise în Italia (3 partide interzise), Olanda (3 partide interzise și 1 caz respins), Belgia (3 partide interzise), Germania (2 partide interzise), Austria (2 partide interzise).
- Câte o singură interzicere de partid a avut loc în Norvegia, Slovacia, Letonia, Lituania, Estonia, Republica Cehă, Croația, Bulgaria, Marea Britanie și Grecia.
- În cazul Moldovei, de la obținerea independenței, doar două partide politice au fost interzise, și anume Partidul Comunist în 1991 și Partidul „Șor” în 2023.

La caz, se observă cu ușurință că în comparație cu alte state, Republica Moldova are „un înalt grad de toleranță” sub aspectul interzicerii partidelor politice.

¹ Analiza publicată în Comparative European Politics (2024) 22:754–791 – „Why and when democracies ban political parties: a classification of democratic state orientations to party bans”: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41295-024-00381-9>

Conceptul amendamentului prezentat se datorează faptului că, spre deosebire de alte legislații, cadrul normativ al Republicii Moldova nu prevede sancționarea activităților ilegale ale partidelor politice „satelit” / „derivate” / „asociate” sau „succesoare” ale partidelor politice declarate neconstituționale prin hotărâre a Curții Constituționale. Din acest motiv, întregul proces de sancționare treptată (până la dizolvare) a partidelor respective în Republica Moldova este foarte îndelungat și complicat, oferind forțelor politice antidemocratice libertatea de a acționa o perioadă îndelungată ilegal.

În aspect comparat, cel mai relevant este *exemplu Spaniei* unde, prin descalificare electorală / refuzul înregistrării / dizolvare directă, în mai puțin de un deceniu au fost interzise peste 15 partide politice (dintre care 11 erau „succesoare” ale partidului Batasuna, anterior interzis pentru colaborare cu un grup terorist.

Cu referire la practica electorală a Spaniei, este de menționat, cu titlu de exemplu, cazul partidului politic Batasuna care a încercat să evite sancțiunea de interzicere prin organizarea unor platforme electorale diferite care să depună candidaturi la alegeri, crearea unor noi partide politice (de ex. „Uniunea Patrioților Socialiști”, „Creare”), precum și preluarea și/sau reutilizarea unor formațiuni anterior existente (de ex. „Acțiunea Naționalistă Bască”, „Libertate”, „Comm”).

Este important de menționat că, deși multe dintre aceste cazuri au fost înaintate în adresa Curții Europene, în special cele privind excluderea de la alegeri a „Punctului de întâlnire pentru autodeterminare” (ASB), „Listei Concetățenilor” (HZ) și „Acțiunii Naționaliste Basc” (EAE), hotărârile CtEDO au sprijinit întotdeauna jurisprudența instanțelor judiciare din Spania.

Astfel, între anii 2003 și 2011, în baza procedurilor prevăzute în legislația Spaniei nominalizate supra, prin deciziile autorităților judiciare spaniole au fost interzise sau excluse de la participarea la alegeri mai mult de 15 partide politice. În majoritatea cazurilor, motivul principal era că respectivele formațiuni politice, fie partid, fie grup electoral, reprezentau în realitate o entitate politică succesoare a partidului Batasuna.

Conform jurisprudenței instanțelor spaniole (atât ale Curții Supreme, cât și ale Curții Constituționale), aceste circumstanțe de continuitate / succesiune urmează a fi probate prin evidențierea conexiunilor de natură personală, financiară, simbolică, structurală și/sau ideologică.

Interzicerea unui partid „succesor”, fie complet nou, fie vechi, este justificată atâta timp cât se demonstrează o continuitate a simbolurilor, structurii, personalului, finanțării, intereselor etc.

Contextul Republicii Moldova

Cu referire la contextul politic-electoral și situația actuală din Republica Moldova, este de menționat că urmare a audierilor parlamentare privind fraudele electorale semnalate în cadrul scrutinelor electorale din anul 2024, prin Hotărârea Parlamentului nr.285 din 12.12.2024, s-a constatat că scrutinele electorale desfășurate în anul 2024 au fost afectate de provocări majore ce vizează:

a) finanțarea ilegală a campaniei electorale și coruperea alegătorilor în proporții deosebit de mari, acțiuni care sunt de natură să afecteze procesele democratice;

b) sfidarea legislației electorale și a normelor privind raportarea financiară prin crearea unor entități politice noi și susținerea unor candidați formal independenți, dar, de facto, controlați de către membrii partidului politic declarat neconstituțional, acțiuni care urmăresc să compromită integritatea procesului electoral și să submineze spiritul democratic al legii, demonstrând intenția de a păstra o influență asupra rezultatului electoral contrar deciziilor Curții Constituționale și voinței poporului RM [...].

În acest context, în continuare este necesar de examinat atent informațiile și datele oficiale existente în spațiul public cu privire la persistența, pericolul și complexitatea fenomenului corupției politice și electorale, precum și finanțarea ilegală a partidelor politice și a campaniilor

electorale, efectuate de către partidele derivate / asociate / controlate de către un partid politic declarat neconstituțional prin Hotărâre a Curții Constituționale.

Astfel:

1. Prin Hotărârea² Curții Constituționale nr.10/2023, Partidul Politic „Șor” a fost declarat neconstituțional, fiind considerat dizolvat de drept. La adoptarea hotărârii Înalta Curte a statuat că obiectivul Partidului Politic „Șor” de a accede la putere prin metode nedemocratice - este dedus din cazurile de finanțare netransparentă a partidului. Astfel, din probatoriul administrat, Curtea Constituțională a constatat următoarele categorii de încălcări ale Partidului Politic „Șor”: *încălcarea legislației electorale privind finanțarea campaniei electorale; folosirea în campania electorală a fondurilor financiare și materiale nedeclarate; finanțarea indirectă și utilizarea pentru finanțarea campaniei electorale a mijloacelor bănești din străinătate; prezentarea rapoartelor financiare fără a fi reflectate toate veniturile și cheltuielile efectuate în campaniile electorale; depășirea plafonului general al mijloacelor financiare ce pot fi utilizate în campania electorală; folosirea repetată, chiar și după aplicarea sancțiunilor, a fondurilor financiare și materiale nedeclarate; existența indiciilor de riscuri și amenințare la adresa securității naționale.*

2. Cu toate acestea, totuși această ultimă sancțiune de declarare neconstituțională nu a schimbat comportamentul exponenților Partidului „Șor”. Dimpotrivă, chiar și după aplicarea sancțiunilor în ultimă instanță, reprezentanții ex-Partidului „Șor” și derivatele politice ale acestuia și-au continuat finanțarea netransparentă și ilegală în vederea promovării politicilor sale nedemocratice și desconsiderare a efectelor hotărârilor Înaltei Curți de Jurisdicție Constituțională.

Spre exemplu, legătura directă dintre „sateliții” ex-Partidului „Șor” declarat neconstituțional, rezultă și din activitate sfidătoare realizată deschis de către gruparea criminală Șor la 21 aprilie 2024³ în or. Moscova, Federația Rusă. Astfel, partidele gestionate și derivate din ex-partidul „Șor” declarat neconstituțional, și anume partidele politice: „Șansă”, „Renaștere”, „Forța de Alternativă și de Salvare a Moldovei” și „Victoria” - s-au reunit public și deschis în blocul „Victorie”. Un acord în acest sens a fost semnat de liderii acestor forțe politice în cadrul unui congres desfășurat la Moscova. Potrivit unui comunicat de presă⁴, Ilan Șor conduce comitetul executiv, iar deputata Marina Tauber a devenit secretar al comitetului executiv, persoane care au făcut parte din partidul declarat neconstituțional și au avut un rol activ în activitățile pentru care partidul a fost declarat neconstituțional. La fel, din conducerea noului bloc face parte și Evghenia Guțul, bașcanul Găgăuziei, care a devenit secretar executiv al Consiliului Politic Național al blocului „Victorie”.

Este de notat că potrivit unei analize⁵ a Institutului pentru Studiul Războiului (ISW), formarea blocului „Victoria” la Moscova, format din partide și politicieni adunați în jurul condamnatului fugar Ilan Șor, are drept scop crearea aparenței de susținere masivă în Republica Moldova pentru politicile pro-ruse și pentru însuși Șor, care continuă să fie principalul factor de influență al Kremlinului în Republica Moldova.

3. Prin Hotărârea⁶ nr.2687 din 7 august 2024, Comisia Electorală Centrală a refuzat înregistrarea Blocului electoral „VICTORIE-ПОБЕДА”. Conform documentelor prezentate la

² HCC10/2023

³ <https://www.zdg.md/importante/fugarul-ilan-sor-condamnat-la-15-ani-de-inchisoare-in-dosarul-frauda-bancara-anunta-despre-formarea-blocului-politic-victoria-gutul-tauber-si-liderii-partidelor/>

⁴ <https://partidulsor.com/news/for%C8%9Bele-de-opozi%C8%9Bie-din-moldova-s-au-reunit-in-blocul-victorie-pentru-a-lupta-impotriva-regimului-antipopular-sandu-pas.html>

⁵ <https://understandingwar.org/background/russian-offensive-campaign-assessment-april-21-2024>

⁶ https://a.cec.md/ro/cu-privire-la-cererea-de-inregistrare-a-blocului-electoral-victorie-2751_110578.html

CEC, Partidul „Renaștere”, Partidul Politic Forța de Alternativă și de Salvare a Moldovei, Partidul „Șansă” și Partidul „Victorie” au convenit asupra formării Blocului electoral „VICTORIE-ПОБЕДА” pentru participare la referendumul republican constituțional și la alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 20 octombrie 2024.

În procesul de examinare a actelor prezentate, CEC a verificat și circumstanțele, mediatizate pe larg, de formare a Blocului electoral „VICTORIE” pe data de 21 aprilie 2024 în or. Moscova din Federația Rusă cu participarea aceluiași partide și suplimentar a lui Ilan Șor în calitate de reprezentant al Partidului „Șor” declarat neconstituțional, fiind de asemenea semnatar al așa-numitului acord, prin care s-a ales Marina Tauber în calitate de secretar executiv, iar Ilan Șor ca președinte al blocului.

În rezultat, CEC a concluzionat că transferul de imagine al unui partid politic declarat neconstituțional prin efectuarea unor acțiuni comune de utilizare a denumirii partidului, precum și declarațiile publice de alegere a președintelui acestui partid în funcția de președinte al blocului, nu poate fi acceptat de autorități. Astfel, nu este clar statutul juridic al entității autodeclarate Blocul Politic „VICTORIE”, iar existența și activitatea acesteia ca personalitate juridică nu poate fi încadrată prin prisma legislației electorale sau celei privind partidele politice.

Este de reținut că Hotărârea CEC prin care a fost refuzată înregistrarea blocului electoral în cauză, a fost supusă controlului de legalitate și menținută de instanțele judecătorești prin acte judecătorești definitive și irevocabile (a se vedea Decizia⁷ CSJ din 29.08.2024, dosarul nr. 3ra-735/24).

4. Pe 4 ianuarie 2025⁸, cu participarea on-line a liderului blocului Ilan Șor⁹, așa numitul Bloc „Victorie” a făcut totalurile anului 2024 și a trasat obiectivele pentru 2025 în cadrul Consiliilor Politice naționale ale partidelor ce fac parte din așa numitul bloc, care în esență camuflează continuitatea partidului declarat neconstituțional.

5. În continuare, relevanță pentru această speță, prezintă și Dispoziția¹⁰ nr.92/2023, prin care Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a dispus anularea înregistrării concurenților electorali desemnați de către Partidului Politic „Șansa” în cadrul alegerilor locale generale din 05.11.2023.

Decizia CSE a avut la bază informațiile prezentate de Serviciul de Informații și Securitate în contextul **pericolelor deosebit de grave la adresa securității naționale**. Astfel, SIS a identificat activități de *influențare a proceselor electorale* pe tot teritoriul țării în scopul promovării intereselor statului străin - Federația Rusă - prin intermediul unui grup criminal organizat condus de Ilan ȘOR. La fel, Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Inspectoratul General al Poliției, Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție, au depistat și a documentat *oferirea către Partidul Politic „ȘANSĂ”* (participant la alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023 și controlat de Ilan ȘOR) a fondurilor financiare în proporții deosebit de mari, de proveniență externă, și utilizarea acestora de către concurentul electoral contrar procedurilor stabilite de legislație, prin subminarea proceselor democratice, implicând cele electorale (fonduri care au fost utilizate de către concurentul electoral pentru *finanțarea ilegală a campaniei electorale pe coordonatele de corupere politică a candidaților; corupere alegătorilor și manipularea opiniei publice*).

⁷ Dosarul nr. 3ra-735/24 - https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75872

⁸ <https://canal5.md/ro/2025/01/04/blocul-victorie-a-facut-totalurile-anului-2024-si-a-trasat-biectivele-pentru-2025-in-cadrul-consiliilor-politice-nationale/>

⁹ <https://partidulsor.com/news/blocul-%E2%80%9Evictorie%E2%80%9D-a-facut-totalurile-anului-2024-%C8%99i-a-trasat-obiectivele-pentru-2025-in-cadrul-consiliilor-politice-a%C8%9Bionale.html>

¹⁰ - https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/92.dispozitia_cse_92_03.11.2023-1.pdf

La caz, este de subliniat că Dispoziția CSE nr.92/2023 a fost supusă controlului de legalitate și menținută de autoritățile judiciare prin acte judecătorești definitive și irevocabile (a se vedea Decizia¹¹ CSJ din 28.06.2024, dosarul nr. 3ra-146/24).

6. În continuare, merită o atenție deosebită analiza datelor oficiale din **Sinteza¹² cauzelor penale din gestiunea Procuraturii Anticorupție cu privire la finanțarea ilegală a partidelor politice / campaniilor electorale și coruperea alegătorilor din partea grupului criminal Șor.**

În același timp, este de menționat că la 28 octombrie 2024, Procuratura Generală a organizat o conferință¹³ de presă cu tematica „Contextul actual al fenomenului corupției electorale”. Astfel, Conform Procurorului General, din septembrie 2022, au fost atestate mai multe forme de finanțare aplicate de către „organizația criminală Șor” partidelor politice, a concurenților electorali, a activităților de corupere electorală, precum și remunerarea ilicită a „activiștilor” și reprezentanților implicați în campania electorală. În majoritatea cazurilor, mijloacele financiare au fost folosite în următoarele scopuri: coruperea alegătorilor, finanțarea ilicită a partidelor politice, remunerarea financiară ilicită a activiștilor, colectarea semnăturilor în favoarea unui anumit candidat, organizarea transportării alegătorilor la secțiile de votare, achitarea serviciilor protestatarilor folosiți în organizarea diferitor tipuri de proteste, precum și pregătire de personal special pentru încercări de destabilizare socială în caz de necesitate.

7. Nu în ultimul rând, este de subliniat și informațiile făcute publice recent într-un **Raport¹⁴ al Serviciului de Informație și Securitate** al Republicii Moldova.

Astfel, raportul în cauză prezintă informații detaliate și complexe despre formele de manifestare ale imixtiunii externe în procesul electoral din Republica Moldova, inclusiv aspecte ce țin de finanțare ilicită, campanii de propagandă, dezinformare etc.

Potrivit datelor obținute de către SIS, în Federația Rusă, orașul Moscova, a fost instituit un centru operațional de comandă, sub coordonarea autorităților ruse, care avea drept obiectiv primordial compromiterea alegerilor din Republica Moldova.

În acest scop, factorul rus l-a desemnat pe Ilan Șor drept conducător al acestui grup criminal, oferindu-i acestuia tot spectrul de instrumentar necesar: resurse financiare, mediatice, umane, logistice, tehnice, precum și suportul contrainformativ. La fel, au fost depistate planurile actorului străin pentru **realizarea unei rebeliuni în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova**, în vederea atingerii obiectivului strategic pe dimensiunea Chișinăului - *schimbarea elitelor politice - cu cele favorabile intereselor Kremlinului.*

Influența externă s-a realizat cu utilizarea platformelor, agenților de influență și instrumentelor tipice unei imixtiuni hibride. Platformele principale utilizate au fost:

- entitatea EVRAZIA, care este o organizație non-comercială ce funcționează doar în câmpul legal al Federației Ruse și este supusă sancțiunilor internaționale. Fondatoare și director este ex-contabila partidului „ȘOR”, iar membru al Consiliului coordonator chiar Ilan Șor;

- așa numitul bloc „Victorie”, care în vederea stabilirii pe teritoriul RM a forței executorii a organizației piramidale, în aprilie 2024, patru partide (PP „Șansă”, PP „Renaștere”, PP „Victorie” și PP „Forța Alternativă de Salvare a Moldovei”) dintre partidele-extensii controlate de Ilan ȘOR au fost convocate la Moscova, fiind unificate în cadrul așa numitului bloc „Victorie”;

¹¹ Decizia CSJ din 28.06.2024- https://jurisprudenta.csj.md/search_col_civil.php?id=75408

¹² Informații actualizate privind activitatea PA - finanțarea ilegală a partidelor politice | Procuratura Anticorupție a R Moldova

¹³ Procuratura Generală a organizat o conferință de presă cu tematica " Contextul actual al fenomenului corupției electorale" | Procuratura Generală a Republicii Moldova

¹⁴ Imixtiunea externă în procesele electorale din Republica Moldova | Serviciul de Informații și Securitate

- la fel, agenții de influență au fost și rămân a fi *grupul criminal organizat "Șor"*, persoanele afiliate acestuia și alte persoane aflate sub sancțiuni internaționale, dar și aflate în căutare națională și internațională; instrumentele utilizate incluzând finanțări clandestine de către centrele subversive externe, dezinformare, corupție, finanțarea ilegală a campaniilor electorale, tentative de destabilizare, acțiuni de sabotaj și altele.

În concluzie, din analiza informațiilor / datelor oficiale din spațiul public despre legătura irefutabilă și amploarea activităților ilegale a unor partide derivate / asociate / controlate de către reprezentanții unui partid politic declarat neconstituțional, se atestă cu certitudine că *în Republica Moldova există pericole reale ce atentează la securitatea statului și ordinea constituțională*, iar democrația este afectată foarte dur de complexitatea fenomenului corupției politice și/sau electorale, precum și finanțării ilegale a partidelor politice/campaniilor electorale finanțate de proveniență externă și în proporții deosebit de mari, realizată prin intermediul unui grup criminal organizat condus și coordonat de persoanele care au avut un rol activ în activitățile pentru care PP "Șor" a fost declarat neconstituțional.

Prin urmare, soluția din legislația spaniolă de sancționare (limitare / restricționare/lichidare) a partidelor politice ce efectuează acțiuni deliberate de continuitate / succesiune a partidelor declarate neconstituționale, este pe deplin justificată și necesară în cazul Republicii Moldova.

Proiectul de lege indică care partidul politic poate fi considerat ca succesori al unui partid politic declarat neconstituțional dacă asigură realizarea obiectivelor partidului declarat neconstituțional sau acordă suport persoanelor care au avut un rol activ în activitățile pentru care partidul politic a fost declarat neconstituțional și amenință suveranitatea, independența, integritatea teritorială, securitatea națională, ordinea, statul de drept și siguranța publică.

Această normă prevede că partidului politic poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru protejarea securității naționale, integrității teritoriale sau siguranței publice, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, în conformitate cu art. 54 al. 2 din Constituție, art. 10 al. 2) din Convenția CEDO.

În proiectul de lege se mai indică circumstanțele de care se va ține cont la constatarea calității de succesori al unui partid politic declarat neconstituțional.

Interdicția de la articolul 3 al. (1¹) din lege reprezintă un mecanism de prevenție care urmărește să împiedice activitatea partidelor politice succesoare partidului declarat neconstituțional și are drept scop protecția securității naționale, a ordinii publice, asigurarea funcționării corespunzătoare a democrației, valorile democratice, alegrilor libere și corecte, pe baza unor criterii obiective, însoțită de suficiente garanții apte să asigure protecția împotriva arbitrariului. Constatarea calității de partid politic succesori al partidului declarat neconstituțional și interdicția acestuia se face de către instanța de judecată cu respectarea tuturor garanțiilor stabilite de lege.

Proiectul de lege are drept scop oferirea unui mecanism eficient autorităților statului să împiedice înregistrarea sau activitatea partidelor considerate „succesoare” unui partid neconstituțional. Având în vedere rolul important al partidelor în funcționarea democrației, limitările privind înființarea acestora trebuie aplicate cu reținere și doar atunci când sunt necesare într-o societate democratică.

Având în vedere cerințele de proporționalitate, este obligatoriu ca orice restricție să fie cea mai puțin restrictivă de a atinge un scop de reglementare legitim. Aceste cerințele sunt rezonabile, legitime, proporționale și stipulate clar în lege, iar procedura de înregistrare este reglementată în mod clar, transparent, permițând partidelor să corecteze omisiunile tehnice și erorile minore, dar în același timp să facă față amenințărilor la adresa democrației și statului de drept. Totodată, după obținerea înregistrării, ar trebui să existe cerințe pentru menținerea acestei înregistrări.

Persoanele care acționează în organele de conducere ale partidelor politice nu trebuie să fie un instrument sau un reprezentant a intereselor unui partid politic declarat neconstituțional.

Partidele politice în calitate de concurenți electorali sunt reprezentate în cadrul organelor electorale care i-a înregistrat în calitate de concurenți electorali sau participanți la referendum, precum și în organele electorale ierarhic inferioare și/sau cele superioare de către reprezentanți. În condițiile Codului electoral nr. 325/2022 și al actelor normative conexe, reprezentantul partidelor dispune de drepturi importante, iar conform art. 54 al. 3) din lit. b) Cod electoral, persoanele cu drept de reprezentare ale blocurilor electorale, desemnate conform acordurilor de constituire a acestora sunt responsabilitățile privind respectarea condițiilor și a modului de susținere financiară a grupurilor de inițiativă sau a campaniilor electorale, privind evidența contribuțiilor și a cheltuielilor efectuate, inclusiv privind întocmirea și prezentarea în termen a rapoartelor privind finanțarea grupurilor de inițiativă și a rapoartelor privind finanțarea campaniilor electorale. Potrivit art. 68 al. 4) din Codul electoral, reprezentanții partidelor politice, ai blocurilor electorale, candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova și candidații independenți sunt împuterniciți de a depune actele necesare pentru înregistrarea concurenților electorali în cadrul alegerilor și pot solicita modificarea listei candidaților și a supleanților în alegeri.

Potrivit informației mass-media, se atestă că persoane din staff-ul formațiunii politice declarate neconstituționale, au fost implicate în activitatea partidelor succesoare. Partidele politice succesoare au fost favorizate de posturile de televiziune afiliate liderului partidului declarat neconstituțional.

Unul din elementele de destabilizare a RM utilizat de Federația Rusă, prin intermediul grupărilor criminale continuă a fi „regionalizarea” partidelor politice declarate neconstituționale, continuându-se activitatea ilegală prin intermediul partidelor politice succesoare.

Un partid poate fi declarat neconstituțional dacă candidații desemnați de acesta în alegeri, au participat activ la activitățile partidului politic declarat neconstituțional, sau a altor partide succesoare acestuia. Restricția îi privește doar pe cei care „au participat activ” la activitățile partidului politic declarat neconstituțional, sau a altor partide succesoare acestuia. Se face distincția clară între diferitele forme de implicare în activitatea partidului politic declarat neconstituțional, sau a altor partide succesoare acestuia, iar legea va permite partidelor sau persoanelor afectate să pună în discuție, în fața unui tribunal, încadrarea lor în categoriile de persoane definite ca fiind active, acest lucru va oferi o claritate și o precizie a legii în definirea categoriei de persoane care cad sub incidența ei și, de asemenea, era suficient de flexibilă pentru a le permite instanțelor de drept comun să examineze dacă o anumită persoană aparține sau nu acestei categorii.

Declararea partidului politic ca fiind succesori al partidului declarat neconstituțional, ca măsură juridică, nu are ca scop sancționarea pentru faptele comise, ci urmărește, în principal, prevenirea apariției unor pericole viitoare pentru ordinea democratică, nu este doar o reacție la conduita partidului manifestată în trecut, ci este, în primul rând, un act al democrației orientat spre viitor, care se apără împotriva unor pericole reale. Dacă ar fi impusă așteptarea apariției unor consecințe, reacția autorităților ar putea fi tardivă. O condiție pentru declararea unui partid politic ca fiind succesor al partidului politic neconstituțional este ca faptele invocate de autorități să fie atribuite partidului politic și persoanelor care au avut un rol activ în activitățile pentru care partidul politic a fost declarat neconstituțional; acestuia ca o continuitate a activității partidului neconstituțional.

Partidul politic acționează prin membrii săi, prin persoanele care îl conduc, însă nu toate acțiunile acestor persoane pot fi atribuite partidului. În acest sens, pentru a atribui partidului un comportament al membrilor săi, este necesar să se stabilească dacă partidul a

întreprins vreo acțiune pentru a influența comportamentul membrului sau liderilor, dacă comportamentul reflectă în mod clar voința politică a partidului și dacă partidul își asumă comportamentul respectiv.

Interzicerea finanțării partidelor politice de către state străine, de către reprezentanții partidelor politice declarate neconstituționale și liderilor acestuia în scop de continuare a activității pentru care partidul a fost declarat ca fiind neconstituțional este necesară pentru menținerea suveranității naționale, pluralismului politic sau a principiilor statului de drept, valorilor democratice, securității naționale, integrității teritoriale, siguranța sau ordinea publică.

Curtea constituțională în hotărârea sa nr. 10 din 19.06.2023 p. 107, indică că Recomandarea Rec(2003)4 a Comitetului Miniștrilor față de statele membre privind normele comune împotriva corupției în materie de finanțare a partidelor politice și de campanii electorale stabilește faptul că statele ar trebui să sancționeze de o manieră efectivă, proporțională și disuasivă încălcarea normelor privind finanțarea partidelor politice și campaniilor electorale. În comentariile acestui articol se menționează că statele pot stabili singure care vor fi aceste sancțiuni și că una dintre sancțiuni poate consta în dizolvarea partidului. Utilizarea efectivă a sancțiunilor este importantă pentru descurajarea partidelor politice și a candidaților electorali să încalce normele privind finanțarea politică și pentru redarea încrederii publice în procesul politic.

Comisia de la Veneția în Opinia sa nr. 1115/2022 din 19 decembrie 2022 pentru Curtea Constituțională a Republicii Moldova referitoare la declararea neconstituționalității unui partid politic (CDL-AD(2022)051), §§ 54 și 55). Potrivit Comisiei, în principiu, înființarea și funcționarea oricărui partid politic, fie acesta un partid mai mare sau mai mic, fie că este acceptat sau nu de (unele dintre) celelalte partide și de o mai mare sau mai mică parte a electoratului, contribuie la pluralismul politic. Atunci când un stat invocă activitatea unui partid ca justificare pentru dizolvarea acestuia, trebuie să se stabilească legături clare cu obiectivele legitime indicate la al doilea paragraf din articolul 11 din Convenție. Comisia de la Veneția afirmă că un partid politic poate comite infracțiuni ca înșelăciunea, abuzul de încredere și spălarea de bani în scopul de a aduce atingere pluralismului politic și valorilor democratice. Comisia a mai observat că, în mod evident, situația generală din țară reprezintă un factor important la evaluarea utilizării de un partid a mijloacelor necorespunzătoare sau chiar ilegale pentru a deturna alegătorii de la alte partide sau chiar a folosirii resurselor pentru a submina corectitudinea sau integritatea competiției politice, conducând la denaturări ale procesului electoral, prin avantajul obținut în mod incorect, susținut de finanțări străine neautorizate.

În cauza Adana Tayad v. Turcia, 21 iulie 2020, § 34, Curtea Europeană a examinat dacă probele prezentate de autoritățile de investigație, pe care s-au bazat instanțele naționale în decizia lor de a dizolva o asociație, au fost suficiente din perspectiva articolului 11 din Convenție. În acel caz, Curtea a reținut că pentru a pronunța o decizie privind dizolvarea unei asociații, instanțele de judecată ar trebui să facă o evaluare independentă, care nu se bazează automat pe constatările făcute de instanțele penale împotriva membrilor individuali ai asociației în calitate de inculpați, în special în cazul în care ultimele sentințe nu sunt definitive.

În jurisprudența sa Curtea Europeană a subliniat că statele au dreptul de a lua măsuri preventive pentru a proteja democrația atât față de partidele politice, cât și față de entitățile non-partide. Statele nu pot fi obligate să aștepte până când un partid politic a preluat puterea și a întreprins măsuri concrete pentru a implementa o politică incompatibilă cu standardele Convenției. În cazul în care pericolul acelei politici a fost suficient de bine stabilit și este iminent, statele pot să prevină în mod rezonabil executarea unei asemenea politici înainte de a se încerca punerea ei în aplicare prin măsuri concrete care ar putea aduce atingere păcii civice și regimului democratic al țării (Refah Partisi (the Welfare Party) și alții v. Turcia [MC], 13 februarie 2003, § 131).

Potrivit cadrului normativ existent, și anume art.5 lit.h) din Legea nr.148/2023 privind accesul la informațiile de interes public, partidele politice sunt furnizori de informații de interes public. În acest sens, cadrul normativ existent al Republicii Moldova privind activitatea partidelor politice și/sau a concurenților electorali deja stipulează o categorie de informații de interes public care sunt publice în mod obligatoriu, fiind accesibile tuturor.

Spre exemplu, potrivit prevederilor Legii privind partidele politice, rapoartele privind gestiunea financiară ale partidului politic trebuie să conțină informații cu privire la toate donațiile și cotizațiile partidului politic: suma, numele și prenumele donatorului / cotizantului, numărul de identificare de stat (IDNP), domiciliul, ziua, luna și anul nașterii, locul de muncă, funcția deținută (ocupația/genul de activitate), după caz, calitatea de membru de partid, sursele de venit sau finanțare ale donatorului – în cazul persoanei fizice; suma donată, denumirea și numărul de identificare de stat (IDNO) – în cazul persoanei juridice. Toată informația conținută în rapoartele partidelor politice privind veniturile acumulate și cheltuielile efectuate, cu excepția IDNP-ului persoanei fizice, datei și lunii nașterii, domiciliului sau reședinței temporare a acesteia, se face publică pe pagina web oficială a Comisiei Electorale Centrale în termen de 48 de ore de la recepționarea rapoartelor, precum și pe paginile web ale partidelor politice, în cazul existenței acestora (a se vedea alin.(4)-(6) din art.29 al Legii nr.294/2007).

La fel, art. 58 din Codul electoral nr.325/2022, prevede că partidele politice și blocurile electorale care desemnează candidați în alegeri, concurenții electorali, participanții la referendum și grupurile de inițiativă, a căror activitate de campanie electorală sau colectare a semnăturilor implică resurse financiare și materiale, prezintă rapoarte care vor conține informații despre veniturile acumulate și cheltuielile efectuate, precum și numele și prenumele donatorului, numărul de identificare de stat (IDNP), domiciliul, ziua, luna și anul nașterii, locul de muncă, funcția deținută (ocupația/genul de activitate), după caz, calitatea de membru de partid, surse de venit sau finanțare ale donatorului – în cazul persoanei fizice, sau denumirea și numărul de identificare de stat (IDNO) – în cazul persoanei juridice.

În scopul respectării legislației privind accesul la informație, libertatea de exprimare și protecția datelor cu caracter personal, informația conținută în rapoartele financiare ale grupurilor de inițiativă sau ale concurenților electorali se face publică pe pagina web oficială a Comisiei Electorale centrale, exceptând IDNP, data și luna nașterii, domiciliul sau reședința temporară a persoanei fizice.

Subsecvent, este de remarcat că pentru societatea și partidele politice din Republica Moldova, publicitatea și accesibilitatea informațiilor de interes public de genul: numele și prenumele cotizantului / donatorului (indiferent dacă este sau nu membru de partid), anul nașterii, locul de muncă, funcția deținută, sursele de venit, suma etc., reprezintă un principiu firesc de transparență în viața politică/electorală, precum și o practică obișnuită, necontestată și acceptată pe larg cu bună credință.

Prin urmare, având în vedere că partidele politice sunt instituite democratice ale statului de drept care, prin înaintarea și susținerea candidaților, la alegeri și la constituirea autorităților publice, participă prin reprezentanții lor, la exercitarea în mod legal a puterii în stat, considerăm că prezentarea unor date din Registrele membrilor de partid va aduce doar plus valoare vieții politice din Republica Moldova.

Or, în circumstanțele social-politice din societatea moldovenească, este de observat că nici chiar însuși unele partidele politice existente s-ar părea că nu cunosc numărul adevărat sau evidența reală a membrilor de partid. Mai mult, în unele cazuri organele centrale ale partidelor politice nici nu au de unde cunoaște sau (în cel mai bun caz) ar putea afla din presă sau din informațiile de pe rețelele sociale că unul / unii din membrii de partid au plecat sau au aderat la alt partid politic.

Nu în ultimul rând, este necesar de subliniat că în Republica Moldova migrația politică este un fenomen practicat (mă refer la cazurile de înainte sau de după anunțarea rezultatelor

alegerilor, când grupuri de membri de partid ori chiar organizații teritoriale, decid să adere la alte partide politice).

Prin urmare, în scopul asigurării principiului transparenței în activitatea partidelor politice, precum și luând în considerare că cadrul normativ existent (art.6 alin.(5) din Legea nr. 294/2007 privind partidele politice) deja obligă partidele politice să țină registre ale membrilor [actualizate semestrial și anual și structurate potrivit organizațiilor teritoriale, care la solicitare urmează a fi prezentate în mod obligatoriu Comisiei Electorale Centrale sau Agenției Servicii Publice], prin prezentul proiect de lege se propune detalierea procedurilor și regulilor ce vizează prezentarea datelor din Registrele membrilor de partid.

Totodată, este de menționat că conceptul modificării de lege propusă este inspirat din bunele practici ale țărilor din Uniunea Europeană. Astfel, spre exemplu, Letonia încă din anul 2013 a adoptat cadrul legal pentru ținerea și publicitatea datelor din registrele membrilor de partid (art.27 din Legea Letoniei privind partidele politice <https://likumi.lv/ta/en/en/id/139367-law-on-political-parties>). Un alt exemplu poate servi instrumentul bine dezvoltat și implementat tehnic în practică, care derivă din Legea Estoniei privind partidele politice (art.5 și art.8/1 <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513042015011/consolide>). Astfel, pe platforma portalului public (e-Business Register https://ariregister.rik.ee/eng/political_party) din Estonia, sunt create mecanisme pentru a fi accesate datele partidelor politice și lista membrilor acestora, care conține numele și prenumele, data nașterii, data depunerii și data demisiei/excluderii din partidul politic, precum și istoricul aderării / încetării calității de membru în partidelor politice din Estonia etc.

La moment, potrivit legii Comisia Electorală Centrală și Agenția Servicii Publice pot solicita registrele membrilor, actualizate. Modificările propuse vor permite acestor două instituții să solicite în termenul și în formatul stabilit.

Se propune de introdus posibilitatea limitării activității partidului politic dacă nu prezintă inclusiv registrul membrilor de partid la Comisia Electorală Centrală în termenul și în formatul stabilit. La fel se acordă astfel posibilitatea Comisiei Electorale Centrale de a verifica dacă partidul politic nu este succesor al partidului politic declarat neconstituțional, care-și transferă membrii pentru continuitatea activității ilegale prin intermediul partidelor succesoare.

Prin modificările propuse se oferă posibilitatea Ministerului Justiției de a solicita mai întâi unui partid politic care acționează cu încălcarea Legii partidelor politice (activități care lezează grav pluralismul politic sau principiile fundamentale ale democrației; omisiunea de a depune în termenul legal și în modul stabilit raportul privind gestiunea financiară, registrul membrilor de partid ș.a), să ia măsuri pentru încetarea acțiunilor ilegale, înainte de a se adresa justiției. Există în practică posibilitatea ca unele partide politice să remedieze situația (oprirea activității ilicite). În continuare se păstrează acest drept, dar în cazul în care încălcările nu sunt înlăturate, partidul politic nu se conformează cerințelor legale ale Ministerului Justiției, se instituie o procedură prin care Ministerul Justiției va merge în fața instanței de judecată cu o cerere prin care se va solicita limitarea activității partidului politic pe un termen de până la 12 luni și acest lucru se va decide prin hotărârea instanței de judecată.

Modificările propuse mai prevăd că Ministerul Justiției se poate adresa direct în instanța de judecată (Curtea de Apel Centru) dacă partidul politic prin activitatea sa amenință suveranitatea, independența, integritatea teritorială, securitatea națională, ordinea și siguranța publică, însoțite de: acțiuni de subminare a proceselor electorale, campanii de dezinformare, incitare la ură, propagandă a agresiunii militare, conținut extremist, conținut cu caracter terorist sau care în alt mod prezintă o amenințare pentru securitatea națională, comite acte de corupere pe scară largă a alegătorilor, sunt prezente cazuri de finanțare ilegală sau acordare ilegală de servicii sau valori materiale partidului politic ori concurenților electorali ai acestuia, se comit acțiuni de spălare a banilor sau de introducerea în țară în mod sistematic și ilegal a mijloacelor financiare pentru activități curente sau electorale ale partidului politic, se comit acțiuni de

planificare, coordonare, sprijinire a acțiunilor violente. Astfel, ministerul justiției se va putea adresa direct în instanță numai în situații clar descrise în lege și numai dacă acordarea unui termen ar produce un pericol real și iminent, de natură să cauzeze consecințe iremediabile în interiorul acestui termen.

Luându-se în calcul gravitatea încălcărilor admise de către partidul politic, existența unui pericol real și iminent de producere a unor consecințe iremediabile pentru valorile democratice și ordinea de drept a Republicii Moldova prin desfășurarea în continuare a activităților ilegale ale partidului politic, Ministerul Justiției va putea solicita instanței de judecată de a dispune în calitate de măsură asiguratorie limitarea activității partidului politic pe perioada examinării cauzei, pînă la pronunțarea în fond, doar dacă se prezintă în acest sens în judecată argumente și probe ce atestă aceste situații. Acest demers de aplicare a măsurii asiguratorii se va examina de către instanță în termen de pînă la 3 zile, cu invitarea reprezentanților partidului politic și asupra acestei cereri se va decide printr-o încheiere executorie. În cazul în care instanța de judecată va constata că pericolele indicate nu sunt iminente sau suficient de întemeiate pentru a limita activitățile partidului politic, poate oferi la cerere sau din oficiu un termen ce nu va depăși 30 de zile în care partidul politic să înlăture necorespunderile pentru care se solicită limitarea activității acestuia.

Încheierea de aplicare sau de respingere a aplicării măsurii asiguratorii privind limitarea activității partidului politic, de oferire sau de refuz în oferirea unui termen de înlăturare a necorespunderilor, vor putea fi atacate separat cu recurs de fondul cauzei la Curtea Supremă de Justiție care urmează să se propună în termen restrîns de pînă la 5 zile.

Dacă pe parcursul unui an de cînd a devenit executorie hotărîrea Curții de Apel Centru cu privire la limitarea activității partidului, acest partid va comite acțiuni similare celor pentru care activitatea partidului a fost limitată, Ministerul de Justiție poate solicita în judecată încetarea activității partidului politic.

Ministerul de Justiție poate solicita în judecată încetarea activității partidului politic și în cazurile în care partiul politic este succesori al partidului declarat neconstituțional.

În cazul în care dizolvarea partidului politic se solicită pentru temeiuri precum comiterea în mod repetat pe parcursul unui an a încălcărilor similare pentru care a fost limitată activitatea partidului, cînd activitatea partidului se desfășoară pe căi ori prin mijloace ilegale sau prin săvîrșirea unor acte de violență, ori partidul este succesori al unui partid declarat neconstituțional, Ministerul Justiției va putea solicita instanței de judecată dispunerea măsurii asiguratorii - limitarea activității partidului politic pe perioada examinării cauzei, pînă la pronunțarea în fond.

Proiectul de lege mai prevede și radierea din oficiu a partidului politic în cazul neprezentării rapoartelor anuale privind gestiunea financiară timp de 2 ani consecutivi. Radierea din oficiu a partidului politic se efectuează prin decizia Agenției Servicii Publice, la cererea Comisiei Electorale Centrale sau a altor părți interesate.

Legea partidelor politice la art. 26 al. (6) lit. e¹) interzice la moment finanțarea, prestarea unor servicii cu titlu gratuit ori susținerea materială sub orice formă, directă și/sau indirectă, a partidelor politice de către persoanele juridice care, în ultimii 3 ani, au încheiat contracte de achiziții publice de lucrări, bunuri sau servicii în sensul Legii nr.131/2015 privind achizițiile publice. Prin proiectul de lege se propune ca termenul de 3 ani să fie redus la 1 an.

Finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale reprezintă un subiect de interes sporit, atât pentru societate, Comisia Electorală Centrală cât și pentru reprezentanții organizațiilor politice. Principiul legalității este regulă esențială care impune respectarea legii fundamentale și a celorlalte acte normative existente de către toate organele de stat, toate persoanele juridice de drept public sau privat și toți cetățenii. În acest context, finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale (indiferent dacă un competitor electoral face parte dintr-o formațiune politică sau este candidat independent) se realizează și trebuie să

se realizeze numai în condițiile legii. Interdicția de la art. 26 al. (6) lit. e¹) este realizată în principal pentru a reduce riscul donațiilor de tip quid pro quo (companiile fac donații în speranța că vor primi contracte guvernamentale), în cazul corporațiilor direct interesate de contractele guvernamentale.

Comisia de la Veneția apreciază că interesul pentru problematica finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale este unul relativ recent, fiind justificat în cazul statelor care au început tranziția către democrație mai târziu. Comisia a semnat că din cauza „indiferenței de lungă durată a autorităților publice din majoritatea țărilor”, consecințele apărute au fost destul de grave, chiar „dăunătoare” pentru democrație și buna desfășurare a activităților din domeniul electoral. Legislația lacunară (care nu prevedea finanțarea din surse publice și reglementa deficitar finanțarea din surse private) a fost interpretată sub ideea periculoasă că “orice este permis”, aspect deosebit de grav având în vedere că organizațiile politice nu pot supraviețui doar din colectarea cotizațiilor de membru și sunt nevoite să găsească și alte surse.

Pentru a-și desfășura activitatea politică curentă sau în timpul campaniilor electorale, competitorii politici au nevoie de venituri care să acopere cheltuielile anuale curente ale administrării interne, ale activităților publice, informare, literatură politică, precum și pentru instruirile membrilor de partid și alte activități. În plus, mobilizarea resurselor este necesară în timpul campaniilor electorale pentru managementul campaniilor, expertiză, comunicarea cu alegătorii ș.a. Competitorii politici sunt finanțați prin contribuții ale membrilor de partid și susținători individuali (prin cotizații de membru/donații și/sau donații mici individuale), donații din partea persoanelor juridice, care își împărtășesc opiniile politice. Companiile mari pot influența politicieni cu putere de decizie din partidele politice, oferind sub diferite forme sume de bani ce urmează a fi recuperate din contracte de achiziții publice, afectând procesul democratic de guvernare. În același timp apar și alte situații când donatorii unor partide nu ar fi avut de-a lungul anului profituri sau au înregistrat pierderi de milioane de lei, dar donează unor partide politice, sau donații de milioane de euro de la persoane nerezidente.

În Legea privind finanțarea partidelor politice a Italiei (Legea nr. 195/1974 și modificările ulterioare), în special, Decretul legislativ nr. 149/2013, firmele care primesc finanțare publică sau au contracte cu statul nu pot face donații către partidele pe durata contractului și timp de un an după încetarea acestuia.

În Regatul Unit: Companiile trebuie să fie înregistrate și să desfășoare activități comerciale în Regatul Unit pentru a putea face donații politice. Deși nu există o interdicție specifică pentru companiile cu contracte guvernamentale, transparența și raportarea strictă sunt cerințe esențiale.

Franța: Legislația franceză interzice persoanelor juridice, inclusiv companiilor, să facă donații către partidele politice, indiferent de relația lor cu statul.

Germania: Companiile pot face donații politice, dar acestea trebuie să fie publicate în rapoartele financiare ale partidelor. Nu există o interdicție specifică pentru companiile cu contracte guvernamentale, dar transparența este obligatorie.

Potrivit informației de pe pagina amper.org (<https://partide.amper.org.ro/ro/studiu-finantarea-partidelor/>)

Austria: Companiile private pot face donații către partide și candidați. Cu toate acestea, companiile în care statul deține cel puțin 25% din acțiuni nu pot face donații partidelor. Donațiile către candidați nu sunt supuse niciunei limitări. Belgia: Donațiile către partide și către candidați venite din partea persoanelor juridice (companii, sindicate, asociații etc.) sunt interzise.

Bulgaria: Donațiile către partide venite din partea persoanelor juridice (companii, sindicate, asociații etc.) sunt interzise. Companiile pot face donații către candidați – cu excepția companiilor în care capitalul de stat este de cel puțin 5% și a companiilor care au contracte cu statul.

Cehia: Donațiile din partea firmelor private către partide și candidați sunt permise. Companiile în care statul este proprietar în proporție de cel puțin 10% nu pot face donații către partide, dar pot face donații către candidați.

Cipru: Companiile pot face donații către partide, cu excepția companiilor în care statul are o participație oricât de mică. Nu există niciun fel de restricții privind donațiile făcute de companii către candidați.

Croația: Donațiile din partea companiilor sunt permise către partide, însă nu și către candidați. Companiile publice și cele aflate în proprietatea instituțiilor publice nu pot face donații.

Danemarca: Companiile, inclusiv cele publice și cele care au contracte cu statul, pot face donații către partide și către candidați fără niciun fel de restricții.

Estonia: Donațiile către partide din partea persoanelor juridice (firme, sindicate, asociații etc.) nu sunt permise. Interdicția nu se aplică în cazul donațiilor către candidații independenți.

Finlanda: Firmele pot face donații către partide și candidați.

Germania: Companiile pot face donații către partide, cu excepția companiilor care sunt deținute de stat în proporție de cel puțin 25%.

Grecia: Donațiile către partide sau candidați ale persoanelor juridice sunt interzise.

Irlanda: Companiile pot face donații către partide sau candidați.

Letonia: Persoanele juridice nu pot face donații către partide sau candidați.

Lituania: Companiile pot face donații către partide sau candidați, cu excepția acelor companii în care statul are o participație oricât de mică.

Luxemburg: Donațiile din partea persoanelor juridice sunt interzise.

Olanda: Donațiile făcute de companii către partide și candidați sunt permise.

Donațiile făcute de sindicate către partide și candidați sunt permise. Donațiile anonime către partide sunt permise în limita a 1.000 de euro.

Polonia: Donațiile din partea persoanelor juridice către partide sau candidați sunt interzise.

Conform Legii nr. 334 din 17 iulie 2006 (republicată) privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale a României se interzice finanțarea în orice mod a **campaniei electorale** a unui partid, a unei alianțe a acestora are, de către companii care cu **12 luni înainte de începerea campaniei electorale**, au desfășurat activități finanțate din fonduri publice.

Având în vedere practica comparată a altor țări se propune modificarea de la art. 26 al. (6) lit. e¹) din Legea partidelor politice, pentru a nu interzice oricărei companii finanțarea partide politice dacă cu 2-3 ani în urmă a avut contracte cu statul, indiferent de suma acestuia și numai celor care în ultimul an au încheiat contracte de achiziții publice de lucrări, bunuri sau servicii în sensul Legii nr.131/2015 privind achizițiile publice.

Deputați:

Ygor Chiriac
Rosca Veselina
Madina Vesile
Yarise Novac
Bucur Veronica
Valie Jacot

Murdeanu Popa Andri
Rascake Gulia
Ion Spac
Vitali Garzunc
Garzunc